

Mikä ihmeen vastuullisuusraportointi?

11.4.2025

Kaiken takana on lainsäädäntö

Vastuullisuusraportointi on osa yritysten yhteiskuntavastuuta, ja se pohjautuu EU:n lainsäädäntöön. Työ- ja elinkeinoministeriön sivustolla (Vastuullisuusraportointi) on aiheeseen liittyvä tietopaketti. *Vastuullisuusdirektiivi Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi kirjanpitolain ja tilintarkastuslain muuttamisesta sekä eräiksi niihin liittyviksi laeiksi (HE 20/2023 vp, s. 5) käsitellään Euroopan parlamentti ja neuvoston direktiivi (EU) 2022/2464 asetuksen (EU) N:o 537/2014, direktiivinen 2004/109/EY ja direktiivin 2013/34/EU (kestävyysraportointi) muuttamisesta yritysten kestävyysraportoinnin osalta.* Kuten yleensä, tulee jäsenvaltioiden saattaa direktiivin noudattamisen edellyttävät säännökset ja hallinnolliset määräykset voimaan jäsenvaltioissa, siten miten niiden tulee viimeistään tulla voimaan. Tässä tapauksessa direktiiviä sovelletaan 1.1.2024 ja sen jälkeen alkavina tilikausina.

Komission delegoitu asetus (EU) 2023/2772, annettu 31 päivänä heinäkuuta 2023, Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivin 2013/34/EU täydentämisestä kestävyysraportointistandardien osalta. (CSRD, i.a.). Tämä on tullut noudatettavaksi vuodesta 2024 alkaen. Alkuvaiheessa tämä koskee pörssiyhtiöitä, joissa työskentelee yli 500 työntekijää. Vuodesta 2025 alkaen CSRD koskee kaikkia yrityksiä, jotka täyttävät vähintään kaksi kolmesta kriteeristä. Ensimmäinen kriteeri on, että yrityksen nettoliikevaihto on yli 50 miljoonaa euroa, toisena kriteerinä on, että yrityksen tase on yli 25 miljoonaa euroa ja kolmantena on, että yrityksellä on vähintään 250 henkilöä töissä. (Ks. HE 20/2023, s. 27–28.)

Edelleen vuodesta 2026 alkaen CSRD koskee myös kaikkia niitä PK-yrityksiä, jotka on listattu pörssiin. Vuodesta 2028 alkaen, myös niiden kolmansien maiden yritysten, jotka toimivat EU:ssa ja joiden liikevaihto on yli 150 miljoonaa euroa, tulee tehdä tämä raportti. (Ks. HE 20/2023.)

HE 20/2023 (s. 5) taustoitetaan, että mainittu raportointidirektiivi on yksi osa EU:n Vihreän kehityksen ohjelmaa (European Green Deal). Tähän ohjelmaan komissio on sitoutunut vuoden 2019 joulukuussa antamassaan tiedonannossa. Ohjelma on unionin uusi kasvustrategia. Edelleen (HE 20/2023, s. 5) todetaan, että kasvustrategian tavoitteena on tehdä unionista moderni, resurssitehokas ja kilpailukykyinen talous. Yhtenä tavoitteena on pyrkiä eroon kasvihuonekaasujen nettopäästöistä eroon vuoteen 2050 mennessä.

Tavoitteena HE20/2023 (s. 5) mukaan, tällä uudella direktiivillä ja siinä komissiolle delegoidulla asetuksenanto-oikeudella, on asettaa yrityksille seikkaperäiset tiedonantovaatimukset toiminnan vaikutuksista kestävyysseikkoihin samoin kuin niiden vaikutuksesta yritykseen. Käytännössä sanotut tiedot esitetään toimintakertomuksessa omana osionaan eli kestävyysraporttina. Toimintakertomus kestävyysraportteineen liitetään yrityksen taloudellista tulosta ja asemaa koskevaan tilinpäätökseen. Mainitut asiakirjat muodostavat yhtenäisen informaatiokokonaisuuden niin sijoittajille kuin muille sidosryhmille kansalaisyhteiskunnassa. Lisäksi kestävyysraportti tulee varmentaa, tilinpäätöksen tavoin, ulkopuolisen tilintarkastajan tai mikäli jäsenvaltio hyödyntää direktiivin sallimaa optiota – direktiivissä tarkoitetun riippumattoman varmennustoimijan antamalla lausunnolla. Kestävyystietojen todenperäisyys tulee antaa riippumattoman tahon varmennettavaksi ihan vastaavalla tavalla kuin kirjanpidon, tilinpäätöksen ja hallinnon tarkastaminen. Käytännössä tilintarkastaja voi tehdä myös kestävyysraportin varmentamisen, mikäli hänellä on vaadittava erikoispätevyys. Kuka tahansa ei siis voi varmentaa kestävyysraportteja, ks. tarkemmin HE 20/2023, (s.5–6).

Kirjanpitolain 3 luvussa Tilinpäätös ja toimintakertomus 1 §:n 3. mom, kohdassa 2 säädetään ” 2) erillisenä ja yhtenäisenä osiona kestävyysraportoimisessa edellytetyt tiedot siten kuin 7 luvussa säädetään (*kestävyysraportti*). Kestävyysraportin osalta soveltamisalasta säädetään 7 luvun 1 §:1 mom., että säännöksiä sovelletaan suuryritykseen, suurkonsernin emoyritykseen, pörssilistattuun pienyritykseen ja pörssilistattuun keskikoiseen yritykseen. Emoyritys, joka laatii konsernikestävyysraportin ei ole velvollinen laatimaan kestävyysraporttia erikseen omasta toiminnastaan.”

Mikä vastuullisuusraportti on ja mitä se pitää sisällään?

Janne Fredman (2022, i.a.) selittää Tilisanomissa, mitä ESG-raportoinnilla eli vastuullisuusraportoinnilla tarkoitetaan ja mitä raportti pitää sisällään. Käytännössä vastuullisuusraportissa yritys raportoi toimintaansa liittyviä ympäristövaikutuksia (environmental), sosiaalisia (social) vaikutuksia ja hallinnollisia (governance) vaikutuksia. Englanninkielinen lyhenne ESG tulee suoraan näistä mainituista sanoista. Potka-Soinisen (2024, s. 36) mukaan tilitoimistot ovat keskeisessä roolissa myös asiakkaidensa vastuullisuusraportointiin liittyen.

Fredmanin (2022, i.a.) mukaan vastuullisuusraportissa tarkastellaan ympäristön näkökulmasta muun muassa syntyneen jätteen määrää, raaka-aineiden käytön tehokkuutta, kasvihuonepäästöjä, elintarvikeraaka-aineiden kantojen kestävyyttä ja sanktioita ympäristörikoksista. Sosiaaliset vaikutukset puolestaan sisältävät niin työtapaturmien kuin sairaspoissaolojen määrän, henkilöstön tasa-arvomittarit, virheellisten tuotteiden, erityisesti palautusten, määrää. Lisäksi listalla ovat muun muassa henkilöstön kehitysohjelmien edistyminen, hankintojen paikallisuus, yrityksen maine ja arvostus toimintapaikkakunnilla ja hyväntekeväisyysprojektit.

Hallinnon osalta, jatkaa Fredman (2022, i.a.), tarkastellaan riskienhallinnan tehokkuutta, lahjonnan välttämistä, taloudellisen toiminnan tehokkuutta ja whisteblower-järjestelmän käyttöönottoa.

Reaalimaailmassa toimitaan niin, kirjoittaa Fredman (2022, i.a.), että yrityksessä asetetaan tavoitteita ja tavoitteille aikataulut ja vuosittaisissa tai kvartaaleittain kirjoitettavissa raporteissa on analyysi, miten tavoitetta kohden edetään.

Listayhtiöistä ja suuryrityksistä suurin osa perustaa vastuullisuusraportoinnin GRI-standardeihin, toteaa Fredman (2022, i.a.) GRI-standardit (ks. GRI, i.a.) pitävät sisällään kolme tasoa. Ensimmäisenä ovat yleiset periaatteet ESG-raportoinnille ja sen laadulle. Toisena ovat toimialakohtaiset raportointipaketit ja kolmantena ovat aihealuekohtaiset raportointipaketit, joita on lueteltu edellä.

Voitaneen todeta, että PK-yrityksille tällainen on varsin raskas kokonaisuus. Siitä huolimatta niille ei ole saatu kehitettyä GRI:tä vastaavaa standardia. Tosin yritystä on ollut, kirjoittaa Fredman (2022, i.a.). Esimerkkinä hän mainitsee Pohjoismaiden taloushallintoalan järjestöjen yhteistyönä kehittämän NSRS-standardin. Tämän standardin ensimmäisessä versiossa keskityttiin ympäristövaikutusten raportointiin.

Miksi niiden, joita tämä ei koske, pitäisi tietää tästä jotakin?

Fredman (2022, i.a.) huomauttaa, että vaikka vastuullisuusraportointi on lakisääteinen pakko vain suurimmille yhtiöille ja pörssiyhtiöille, moni pienempi yritys törmää tähän aiheeseen tavalla tai toisella. Käytännössä se on myös niille pakollinen velvollisuus, vaikka lainsäädännöstä tätä vaatimusta ei tule.

Kuten Fredman (2022, i.a.) huomauttaa, yksi tärkeimmistä asioista on se, että suuryritykset pakottavat kaikki alihankintaketjunsa yritykset vastuullisuusraportointiin oman toimintansa näkökulmasta olevista keskeisistä vastuullisuusasioista. Myös EU:n taksonomia-asetus vaikuttaa tietyillä toimialoilla toimivien PK-yritysten rahoituskustannuksiin yritysten vastuullisuuden ja vastuullisuusraportoinnin perusteella. Mahdollisuus saada edullisempaa rahoitusta lisää yritysten tosiasiallista kiinnostusta vastuullisuusraportointiin.

Jotta vastuullisuusraportointia kykenee tekemään, tulee siihen perehtyä. Se ei ole kenenkään sivutyö, huomauttaa Fredman (2022, i.a.). Hän jatkaa, että erityisesti ympäristöpuolen raportointi edellyttää yrityksen tuotantoprosessin ymmärtämistä ja seuraamista, ja käytännössä voinee todeta, että se on ”insinöörihommia”. Vastaavasti sosiaalisista ja taloudellisista vaikutuksista raportoiminen on lähempänä kirjanpitäjän, palkanlaskijan tai HR-asiantuntijan tehtäviä.

Vastuullisuusraportointi vaatii rautaista ammattitaitoa. Alalla on todennäköisesti hyviä liiketoimintamahdollisuuksia. Kun kyvykkäät henkilöt ottavat tällaisen tehtävänkuvan haltuunsa, on heillä hyvä mahdollisuus myös kohtuulliseen ansioon.

Margit Mannila
lehtori, KTT
SEAMK

Margit Mannila on lehtori ja KTT SEAMKissa, joka innostuu erityisesti yrittäjyydestä ja ympäristöoikeudesta. Mannilan intohimona on uusien asioiden oppiminen ja hän jäsentää asioita mielellään kirjoittamalla.

*Vastuullisuuden tuominen mukaan SEAMKin yrittäjyysopetukseen o*n osa Seinäjoki EkoInnovaatiokeskus – EKOISTAMO-hanketta. Hankkeen tavoitteena on opiskelijoiden ja yrittäjien yhteistyön potentiaalin mobilisointi, vihreän älykkään kasvun edistämiseksi – hankkeen tavoitteena on edistää älykästä vihreää kasvua Seinäjoella. Hankkeen kolme keskeistä päämäärää tiivistetysti ovat älykkään vihreän kasvun edistäminen, opiskelijoiden ja alueen yritysten verkottumisen vahvistaminen sekä osallistumisen ja innovoinnin mahdollistaminen suomeksi ja englanniksi. Hankkeessa SEAMKin kumppanina on Haaga-Helia ammattikorkeakoulu. Hankkeen rahoittaa Etelä-Pohjanmaan liitto ja lisäksi se on Euroopan unionin osarahoittama.

Lähteet

Fredman, J. (2022). ESG-raportointi eli vastuullisuusraportointi pähkinänkuoressa. Talousohjaus. *Tilisanomat*. (3.10.2022). https://tilisanomat.fi/talousohjaus/esg-raportointi-eli-vastuullisuusraportointi-pahkinankuoressa

Euroopan parlamentti ja neuvoston direktiivi (EU) 2022/2464 asetuksen (EU) N:o 537/2014, direktiivinen 2004/109/EY ja direktiivin 2013/34/EU muuttamisesta yritysten kestävyysraportoinnin osalta. (kestävyysraportointi, CSRD). https://eur-lex.europa.eu/legal-content/FI/ALL/?uri=LEGISSUM%3A24060105_1

GRI. Continuous improvement. (12.3.2023) https://www.globalreporting.org/standards/

HE 20/2023 vp. Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi kirjanpitolain ja tilintarkastuslain muuttamisesta sekä eräiksi niihin liittyviksi laeiksi. Eduskunta. https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/HallituksenEsitys/Documents/HE_20+2023.pdf

Kirjanpitolaki 1336/1997. Finlex. (12.3.2025). https://www.finlex.fi/fi/lainsaadanto/1997/1336#chp_3__sec_1av20151620__heading

Komission delegoitu asetus (EU) 2023/2772, annettu 31 päivänä heinäkuuta 2023, Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivin 2013/34/EU täydentämisestä kestävyysraportointistandardien osalta. (CSRD). https://eur-lex.europa.eu/legal-content/FI/TXT/?uri=CELEX:32023R2772

Potka-Soininen, T. (2024). Tilitoimistojen rooli PK-yritysten vastuullisuusraportoinnissa. (s. 36–51). Teoksessa Viljamaa, A., Joensuu-Salo, S. & Karvonen, M. (toim.) Yrittäjyyttä, opetusta ja innovointia tekoälyn aikana SeAMK Liiketalouden kokoomateos 2024. https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/872123/SeAMK_B191.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Vastuullisuusraportointi. Työ- ja elinkeinoministeriö. Helsinki. https://tem.fi/vastuullisuusraportointi